

Broušení diamantu v Čechách

Tibetský buddhismus se zabydluje v české duchovní krajině

Dva tibetští buddhističtí mniši v šafránovém rouchu se procházejí na kopci nad Těnovicemi. Pod nimi není monumentální a prázdná krajina jejich asijské domoviny, ale mírné, útěšné, zelené kopce Brd. Buddhismus učí, že povaha všech jevů je prázdná, nemají nezávislou existenci, entitu. Proto nepřekvapí, že se už v sedmém století uchytil v Tibetu, do jehož genia loci s vysokým čistým nebem a pustým horským terénem dokonale zapadá. V třetím tisíciletí se buddhismus úspěšně šíří i poklidnou krajinou zabydlených Čech.

Progres, který je vidět

Buddhovo učení je na českém duchovním úhoru přítomno ve větší míře po konci totalitního režimu začátkem devadesátých let, kdy se objevují všechny hlavní buddhistické školy a směry s desítkami sympatizantů a praktikujících. Jako nejvitálnější se ukazuje linie tibetského buddhismu Diamantové cesty Karma Kagjü, která má dnes po celé zemi na padesát meditačních center a přibližně 800 praktikujících členů a 2500 sympatizantů. „Před deseti lety nám říkali, že jsme záležitost několika studentů a až na nás dopadne tvrdá pěst života, tak se ukáže. Vystudovali jsme, máme firmy, zaměstnání, narodily se nám děti, ale ze záhadného důvodu pořád praktikujeme a připadá nám to smysluplné,“ říká cestující učitel z Karma Kagjü Jan Matuška, v běžném životě majitel překladatelské firmy.

Že spirituální import z východu není jen dočasná módní záležitost, se může každý přesvědčit v meditačním centru v Těnovicích, dvacet kilometrů od Rokycan. Na letní kurzy, jakási duchovní soustředění, tam přijíždějí každý rok tisíce lidí. „Doma mám čas na praxi tak dvacet třicet minut denně, tady jsou meditace a přednášky od rána do večera. Potom je vidět progres,“ pochvaluje si pobyt uprostřed přírody student Michal Svěrák. Pochází

17. Gjalwa Karmapa, hlava linie Karma Kagjü

z pražské katolické rodiny, ale nevyhovoval mu dogmatický duch církve a konvertoval. V horkém letním odpoledni sedí spolu se stovkami lidí ve velkém stanu v lotosové pozici s očima lehce přivřenými a odříkává tibetské mantry. Další buddhisté dělají poklony, což je typická namáhavá praxe tibetských škol, nebo jen relaxují.

Po společné meditaci všichni uctivě povstanou, přichází hlava linie Karma Kagjü, 17. Gjalwa Karmapa. Mladý Tibeťan je sedmnáctou inkarnací prvního karmapy Düsum Khjenpy z dvanáctého století. Usedá na trůn pod fotografií svého předchůdce 16. karmapy Rangdzung Rigpā Dordže, neboli předchozí inkarnace sebe sama, a pomocí tradičního buddhistického textu „Kráľ přání pro dokonalou aktivitu“ učí české buddhisty, jak být dobrým bodhisatvou. Cílí někým, kdo se stará víc o dobro ostatních než sebe sama. Učení údajně pochází od samotného Buddha Šákjamuniho a nese silné požehnání.

Za karmapou přijely na dva tisíce lidí (vlevo). Dosažení probuzení je práce na několik životů (vpravo).

Foto: Günter Bantoš

Svaté přikázání buddhismu: člověk musí vědět, co dělá

Velké dobrodružství

Do Těnovic buddhisté přijíždějí hezkými auty, mezi přednáškami si stahují e-maily a telefonují a někteří po programu „kalí“ až do rána v improvizovaném dřevěném baru. Moderní životní styl jim nebrání následovat učení Buddha, který žil před 2500 lety a měl jen kus látky na sebe a misku na jídlo. „Kladl jsem si základní otázky a buddhismus mi na ně dal odpovědi, které do toho zapadly,“ říká prodejce vozů Saab Marek Holzman. „Člověk se nezastaví, najednou mu je sedmdesát, vyletí komínem a o čem ten život byl?“

Na základní existenciální otázky odpovídalo v Čechách posledních tisíc let křesťanství. Jenže monoteistické spasitelské kultury semitského původu popisují svět způsobem, který je často v rozporu se zkušeností moderního člověka. Jejich mýty ztratily energii a vyprázdnily se, církevním dogmatům zhusta nevěří ani praktikující katolíci. Důsledkem je „hlasování nohama“ – masový odchod z křesťanských církví ve vyspělých zemích, a často jen formální přístup těch, kteří v nich ještě zůstali.

Buddhovo učení je o 500 let starší než křesťanství. O východních spiritualitách se někdy mluví jako o náboženstvích prožitku, protože je v nich důležitější vnitřní zkušenost než přijetí víry z vnějšku a její následování. „V buddhismu existuje jen jedno svaté přikázání a sice, že člověk musí vědět, co dělá. Všechny texty a učení se musí přeložit, nesmí se jim od začátku uvěřit, musí se do nich štourat, musí se zpochybňovat,“ vysvětluje Jan Matuška. Zatímco se monoteismy zabývají bohem a vztahem k němu, nechává buddhismus otázku boha stranou jako neřešitelnou a analyzuje lidskou mysl, která je pro vnímání světa a sebe sama klíčová. Protože je podstata mysli u všech lidí obdobná, všichni touží po štěstí a snaží se vyhnout utrpení, neztratil buddhismus za 2500 let své existence apel.

Na místě lze zakoupit meditační polštář

Táta dělá poklony

Pokud *někdo chce jen relaxovat*, ať využije jiné prostředky

Probuzení ještě nejsme, ale v pohodě už jo

Požehnání od lamy Oleho

Postmoderní ironie

Univerzalistická koncepce buddhismu stojí za jeho snadnou koexistencí s téměř jakýmkoli politickým nebo společenským systémem, kde se může svobodně šířit. Fungoval dobře ve feudálním Tibetu, stejně jako dnes na liberálním Západě. Podivnou výměnu, kdy všude ve světě triumfuje „evropská“ technologie a kapitalismus, ale na úrovni „ideologické nadstavby“ je židovsko-křesťanská tradice ohrožena v samotném evropském prostoru invazí asijského myšlení, považuje filozof Slavoj Žižek za postmoderní ironii: „Lidé již dnes nejsou schopni se psychologicky vyrovnávat s překotným tempem technologického pokroku a sociálními změnami, které jej provázejí... Únik k taoismu a buddhismu nabízí z tohoto dilematu východisko, jež každopádně funguje lépe než zoufalý únik k tradičním medikamentům... Raději se ‚podvolit‘, nechat se unášet, a přitom si zachovávat vnitřní odstup a lhostejnost vůči zběsilému kolotoči neustále se zrychlujícího pohybu... ‚Západní buddhistický‘ meditatívni postoj je bezpochyby tím nejefektivnějším způsobem, jak zůstat součástí kapitalistické dynamiky a zároveň si uchovat zdání zdravého rozumu.“

Žižek dokonce buddhismus považuje za určitou formu fetišu, který rozptyluje traumatizující aspekty reality. S jeho kritikou je to obdobné jako s Freudovou kritikou náboženství. Je reduktivní, postihuje fenomén jen ze sociálního či psychologického hlediska, ale pomíjí to, co je na něm nejdůležitější – transcendenci.

V něčem má Žižek pravdu. Buddhistický přístup, kdy člověk se nesnaží změnit svět, který je ze své podstaty stejně pomíjivý a neuspokojivý, ale jen svůj postoj k němu, má negativní aspekty, jak se ukazuje na fiasku tibetského exilu nebo dlouhém přežívání vojenského režimu v buddhistické Burmě. Pro západní buddhismus představuje riziko rozmělnění učení a jeho degradace na nějakou formu psychoterapie nebo wellnessu. Lidé nemeditují, aby dosáhli osvícení, ale aby se „cítili dobře“. „Meditace Diamantové cesty jsou určeny lidem, kteří usilují o dosažení osvícení. Pokud někdo chce jen relaxovat, k tomu účelu se lépe hodí jiné prostředky,“ vzkazuje jim lama Ole Nydahl na webu.

Dvě stě budoucích Buddhů

VTěnovicích sedí lama Ole Nydahl na pódiu vedle karmapy, tu a tam spolu zažertují. Po přednášce se lidé stavějí do řady, aby od něj dostali požehnání. Slzy v očích občas prozrazují, jak je to pro ně silný moment. „Když se podíváte na lidi ve stanu, většina nepřišla, že by byla přehnaně inspirována buddhistickou filozofií, ale že viděla buddhistické učitele, ať už to je dalajláma, karmapa nebo lama Ole, kteří v nich na lidské úrovni vřelosti, otevřenosti a důvěry vyvolávají pocit, že má smysl se od těchto lidí učit,“ dodává Matuška.

Vrcholem pětidenního kurzu je karmapova iniciace Buddhy milosrdenství Avalókitéšvary, nazývaného též Milující oči, která zprostředkovává absolutní stav probuzené mysli – Velkou pečeti. Její trvalé dosažení je práce na několik životů, zvláště když chodíte do práce a máte rodinu, což je případ většiny českých buddhistů. Právě u nich probíhá baby boom a do Těnovic přijeli s desítkami dětí. Jen přípravná cvičení ngöndro trvají dva až tři roky, pokud má člověk hodně času. A když ne, třeba i deset let. V Čechách je dokončilo okolo dvou set lidí. S přibývajícím věkem usilování většina zvlažní nebo odpadne úplně. To nakonec není nic neobvyklého. Religionista Karel Werner kdysi tvrdil, že asi jen pět procent mnichů v thajských kláštěrech se opravdu zajímá o praxi. Pro zbytek je být mnichem prostě job. I „salonní buddhismus“, tedy buddhismem inspirovaný životní postoj a rozvoj osobnosti, byť nedoprovázený největším duchovním úsilím, může mít svůj význam.

Co člověka v Těnovicích překvapí, je velice milá, přátelská a otevřená atmosféra mezi dvěma tisíci lidmi. Různé typy lidí – od potetovaného motorkáře přes dělníka po intelektuála – tu naprosto bezkonfliktně spolupracují, jako by svá ega a neurozy zanechali pod kopcem. To také není málo. ■